

ИЗЛАЗИ

четвртком и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПретплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
Уредништву „Зезде“
Кнежев Споменик бр. 9.НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

ЈА НЕ ТРАЖИМ НИШТА

— Lorenzo Stecchetti —

Ја не тражим ништа, жеља више немам,
Још од свију жеља само једна оста:
Да те гледат могу — кад те љубит не смем —
Да се дивим теби... и то ми је доста

Па не скрећи главе, не уклањај ока!
Нек ти поглед мало на мени почива,
Јер тај зрачак његов мени добро чини,
Из мртвога санка, трже ме, откива.

Када блажен нисам, дај да срећан будем. —
А срећан сам кад сам у твојој близини,
Кад твој ваздух дишем и очи ти гледам,
А јара ме бије из зеница њиних.

Ти си сад уза ме, дах ме лако хвата
Из чистих ти груди; али ми се чини,
Као да те ипак са нимбусом светлим
Гледам негде тамо, у плавој даљини.
Крушевац, 13 V 99 г.

Св. А. П.

У Д О В И Ц А

— Пера С. Тацетов —

I

Станко Јанковић дошао је, као обично, у подне из канцеларије, скинуо капут, краватну и огрлицу, попио две клековаче и сео да руча. Он је увек много јео и пио; био је здрав и јак, па му се то по свему познавало. Још за столом почне да дрема, али се опет брани да не засни, док не ишчачка зубе и попуши још једну цигарету. Затим се, као обично, тромо диже иза стола и оде у спаваћу собу, вукући за собом неке отрцане „комочухе“. Он је обично говорио, да иде мало да се одмори. Тај његов одмор није никад мање трајао од добра два часа, а неки пут спава и цело по подне, кад у канцеларији нема шта да „ради“. Тако и тога дана оде да се одмори и — не диже се више. Јадника ударила капља.

Његова половина, Тана, сетила се тек пред саму вечеру, да се њезин муж још „одмара“, па ноће да га пробуди. У соби је био пријатан полумрак, који је Станко удешавао по ручку, јер се у полумраку може боље да „мисли“. Она диже завесу и дође до дивана на коме је њезин муж ле-

жао. Глава му је била заваљена у један крај дивана, остало тело било се испречило као каква клада на путу. Очи полуотворене сјале су као комад мутна стакла, лице модро као чивит, а вилице разјапљене као да је зинуо да му зуб ваде. — Тана се, у први мах, уплашила, али затим дође сасвим до њега, викну га гласно по имену и повуче за палац од ноге. Станко се није мицао, као да је баш права клада. Она тада, као оно глумице у каквој драми, поче дрхтати и паде на најближу фотељу. Али се одмах диже, дође још једном до њега, опиша му било и поче вриштати, као да је ко пече, или као да хоће, из окладе, кога да надвице.

Суседство се брзо стече око ње, поче је тежити оним стереотипним фразама, које су обичне у тим приликама и Тана се утиша и поче премишљати коју ће кројачицу звати да јој скроји жалосно, црно рухо. Станков присни пријатељ, Пера, одмах је долетио и понудио своје услуге уцвељеној супрузи. Она се, кроз сузе, благо осмејкивала, стишкајући пружену руку.

Погреб је био сјајан, као што и приличи богату човеку и угледну чиновнику, у коме, као што се један „беседник“ изразио, губи држава један од најпоузданијих стубова „упршоћене“ државне администрације. Тана и њезина нека рођака, Зорка, ишле су одмереним кораком за покојниковим телом; с времена на време, брисале су очи црном марамом са белим цветићима и гледале ко је све био на погребу. Међ њима је ишао Пера, јер нису имале никог од свог рода, а не би било „лепо“, да саме женске иду за мртвачким колима.

Кад је на гробљу свећеник прочита последњу молитву, и када су гробари спустили тело у гробницу, онда су, Тана и Зорка, као што је и ред у тим приликама, скочиле у гробницу, викале што их грло доноси и љубиле мртвачки сандук.

Неки су их тешили, а неки су мигали очима и смешкали се, као да су тиме хтели да кажу: „кукају за другим“.

Пера их је тешком муком одвојио од сандука и повео колима, али се Тана још једном отрже, сиђе у гробницу, поче љубити сандук и паде у несвест. Неки пакосници веле, да се она зато по други пут вратила, јер је први пут забрала да то учини. Брзо је попрскаше водом, она отвори очи, поче се

смешкати као у каквом заносу и прошапута: „Где сам ја?“

Пера је поново узео за руку и поведе, а она је уза њ ишла и поводила се, као да је заиста у неком заносу и још никако не може к себи да дође. Једва једном уђоше сви троје у кола и одоше кући. У колима су обе, наизменце, уздисале, а Тана је Перу гледала полуотвореним очима, као да је хтела да га пита шта њу сад? а он, као да је разумео то питање, мигао је очима и смешкао се, као да је тим осмејком хтео да каже: како Бог да.

II

Свуд по кући, куд год се жена макла, свуд је сусретала предмете, који су изазивали успомену на њезина мужа. И ако је од његове смрти прошло већ четрнаест дана, ипак она себи није могла да представи, да је он умро, да га више нема, да је она сада удовица и да је, у неку руку, слободна жена, као што је некад била слободна девојка. Боже мој, што ти је смрт! Ето она се баш лепо сећа, кад јој је, тако рећи, јуче рекао, да неће тога лета ићи у бању, јер неће добити новаца од кога се надају, или кад је ономад тражио питу с месом, јер је страшно „мерак“ на њу. И сад га наједанпут нема. Она је премишљала о њему. Сећала га се, кад ју је он испросио и кад је својим другарицама поверила, да јој он изгледа страшно глуп и кад их је питала, да ли свака жена мора имати деце. Удубљена у мисли, седела је читаве сате сама у соби и премишљала о којечем. Пред очи јој је излазио Станко са оним огромним црвеним вратом, раздрљеним чупавим грудима и великим смеђим брцима који су му покривали уста. У ушима јој још одјекивао онај сурови, рапави глас и оно његово гласно бректање. Али опет га је волела, јер јој је чинио све по вољи, а то, то свака жена воли. И тада јој наједном изиде Пера пред очи, са својим витким стасом, финим, наученим манирима жмиркавим очима и лепим, црним брцима на бледу, глатку лицу, и рушио јој све мисли, које је она заснивала у својој лепој глави. Час по прешла би руком преко густе косе, као да је хтела од себе да одагна ове последње, наметљиве мисли...

Већ у неколико махова се решавала, да отвори Стапков писаћи сто и да претура по његовим хартијама. Сад устаде и поче га отварати. Свака фијока била је пуна пунцата којекаквих хартија и она их пажљиво отварала, читала и опет савијала. У првој и другој фијоци биле су све неке досадне, званичне хартије које су носиле жиг његова надлештва. Каквих ту акта није било! Али она их није све читала, и ако се зачудила откуд та акта ту. Чим види нумеру, она оставља на гомилу, јер, најзад, садржина њихова не може за њу имати никакве дражи, њој је било довољно да види само његов рукопис.

Дође ред и на последњу фијоку. Ту је тек наша што јој је чинило задовољства, ту је нашла довољно ствари, које су будиле успомену на њезина мужа. Ту је било њезиних писама, која му је писала, кад је још била девојка, ту је нашла и свој

прамен косе на чак и неких песама, које је Станко певао, кад је, у своје време, мислио, да ће остати увек идеалиста, као што је мислио, да ће увек бити мршав као штрк. Наједном наиђе на неки завежљај омотан крутом, белом хартијом. Она с неком побожношћу поче развијати завежљај и из њега испадеше силна писма. Она их грчевито дочена и укоченим погледом заста на њима, јер јој се рукопис учинио познат. Али није могла да се сети чии је. Тек кад је прочитала име она се сетила. Зорка, Зорица, Зора, била су имена, која је налазила на писмима. Прочитав та имена или, боље рећи, познав рукопис, она је хтела да падне, као да је неко ударио нечим по глави, али се доста храбро одржала, па место да падне на под, што би било лепо и трагично, она се благо насмеја као Офелија у лудилу. Она је, дакле, као што се види, била присебна и у најодлучнијим моментима, као оно стари гладијатори, који, и при последњем, смртносном ударцу, пазе како ће грацијозно пасти на песак, који се већ меси са њиховом крвљу... Дакле њезина рођака је писала та писма! И она се поче тихо смејати, читајући писма, у којима је њезина рођака, можда са извештаченим осећајима, изливала читаву бујицу страсних речи. Тани је годило све ово, јер јој је тек тада било јасно како га је она волела. А он њу? И он је њу волео, као што некад муж воли своју жену. Али он је и другу волео? И она се ту мало замисли. У једној је руци држала писмо, које је нервозно гужвала, а у другој мараму, којом је, с времена на време, брисала чело, на коме није било ни трага од зноја. Наједном се отворише врата и Зорка уђе унутра, Тана као да се тме надала и као да је своју улогу добро научила, потрча јој у загрљај, поче јецати као мало дете и шапуташе:

— И ти, и ти си... га волела...?

Зорку је, у први мах, изненадило ово њезино понашање, али кад је видеела писмо и силне хартије око стола, она се сетила у чем је ствар, па и она поче Тану грлити, јецајући при том као и она.

Кад им се у загрљају било досадило, оне седоше на канабе и почеше говорити о њему. Тана је причала о његовим врлинама, а Зорка ју је, с часа на час, допуњавала, да би само његова слика била што вернија. Оне су се у свему слагале, само не у једној ствари. Тана је доказивала, да је ожиљак по сред Стапкових груди од сабље, а Зорка је упорно доказивала, да такав ожиљак може бити само од бајонета.

— Али он је мени рекао да је од сабље, рече Тана, лупајући ногом о под.

— А мени је опет рекао да га је ударио неки бугареки редов, тврдила је Зорка.

Најзад се сложише, да је покојник лагао, али му и то опростише, као и све сићушне махне, јер су дошле до уверења: да нема савршенства на свету.

Зорка се диже, јер је морала да оде једној својој пријатељици неким веома важним послом. Она би, до душе, тај посао одложила, јер пре четрдесет дана не треба никуд ићи, али природа самога по-

сла била је таква, да се није могао одложити. И она оде, бришући очи, у којима се, као за пакост, није хтела ни једна суза појавити...

Тана остаде сама.

Сунце је већ лагано залазило. Она отвори прозор и свеж ваздух појури у собу. Нека пријатна туга овлада је њезином душом и она би сада најрадије слушала какву тиху, меланхоличну мелодију. Повукав се у један кут собе, седе на једну наслоњачу и пушташе својој машти на вољу, да зида куле по ваздуху. Слатки полусан лебдео је око њених трепавица и она је у томе сну гледала неки фантом, који је све више и више постајао стварност, постајао тело од костију, меса и крви

Пред њоме је стајао Пера.

Кад га је сназила, она поново затвори очи. Пера је клекао пред њоме, као какав љубавник у позоришту и страсно јој љубио руке, рубац, хаљину. Она отвори очи, ђипи са столице, па седе и прошапута тихо заносно, као да је у те речи хтела сву своју душу да улије:

— Ах ви сте...

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

НАПИСАО Ђовани Верга

(наставка)

Ах! и оно што га је највише плашило и бунило, било је то што ју је тако силно љубио, што је тако дубоко, тако моћно осећао у својој крви, у свом срцу, у целом свом бићу, да без ње више не би могао живети, да ју је по што по то морао љубити, онако како она хоће да је љубље а.

Не, он није био љубоморан на Каталија, на овога нити на онога! Био је љубоморан на све, на све оне, који су јој говорили да је лена; на њену потребу, коју она осећаше, да то чује и да јој се подносе та обожавања. Осећао је да јој он више не беше довољан, да је понешто од ње сваки дан губио, данас услед позива на неку играчку, сутра услед свечаног вечера у Сан Карлу, кад је очекиваху у друштвима, кад би се правила лена за друге, косу удешавала, руке разголићавала и облачила хаљине, које он није смео да глумва. И он ју је љубио још непрестано, као и у почетку, више него и у почетку, љубио ју је друкчије! Задовољавао се оним, што је још остајало за њега у њеном срцу, пошто би помислила: — Да ли ћу се овако допасти овоме или ономе? — пошто би јој срце јаче закулало кад би чула речи других људи! Зар то не беше ужасно? Али он ју је љубио и тако! Данас би рекао самом себи: — Она допушта да јој други рекну да је љубе, али она љуби само мене! Сутрадан би мислио: — Она се смеши, румени од радости, обори полако очи к земљи.... Али шта, кад ће онет бити моја!....

Доцније... Ко зна?... Ко зна?... Јелена беше оборила главу и намрштила чело. Она је нагађала, шта се у њему збива. За тим га је гледала дуго и немо,

Он је покривао своје бледо лице обема рукама.

Полако узела је Јелена његову главу у своје руке и љубила га дуго, не прозборивши ни једне речи.

VIII

— А шта ти ради муж?

— Здраво је. Мало је намрштен као и обично, иначе добро.

Јелена је сваке недеље ишла к мајци. Са шеширом на глави, молитвеником у руци, седела је она на канабету, с подигнутом копреном, у елегантној хаљини од катуна, као што говораше дона Ана; а Јеленина хаљина била је од црне свиле, сва искићена чинкама и ресама, које су јој нежно тело притискале и живописно јој фрме оцртавале. Дона Ана, с наочарима на носу, пинала је тежки штоф и богате чинке, климајући главом и велећи јој:

— А твоје ствари, као што видим, стоје добро. Има ли ти муж посла?

— Прилично. Не баш тако много... Ти знаш већ.. у почетку...

— Не мари то ништа. Твој отац вели, да у том младићу има материјала за нешто ваљано... У осталом ни у чем не оскудеваш код њега. Камо среће да је и твоја сестра тако удомљена као ти. Онај јадник је још увек на једној тачки. Тај дом за находчад поступа са својим чиновницима као са псема. Роберто до душе говори, да ће од јануара чиновници добити повишицу, не знам колику, али он тако прича већ шест година.

Камила, која је такође држала молитвеник у руци, додаде:

— Две хиљаде и пет стотина лира.

— Две хиљаде и пет стотина лира. Опкледила бих се, да твој муж толико заслужи за један месец. Ти живиш као нека краљица. Позоришта, друштва, вечери. Свега имаш, кћери моја. Нека те Бог благослови.

— Више не идем готово никуда, мама. Ретко кад излазим. Мој муж воли да седи код куће.

— Где! шта ли је сад пало на ум томе човеку. На шта радите код куће? Излежавате се? Шта ће ти код куће васпитање, које сам ти дала и које ме је стало толиког силног новца! Кажми ми истину. Твој муж почиње постајати љубоморан?

— Не, мама, то нисам казала.

— Не базираи се ти на то. Сви су мужеви такви. Прави Турци. Па и твој отац, да сам му ја понуштала... Они се проводе овде онде, а сироте жене морају чувати кућу. Видиш, тај исти Роберто, што не може ни часак да буде без твоје сестре, док јој само постане муж...

У том тренутку разлеже се звонце и у собу уђе Роберто, са једним цветком, који је купио за једну солду и који беше заденуо у руницу од дугмета на капуту. Кад је видео обе сестре, није знао, којој да га даде:

— Подајте га њој, рече Јелена кокетно. Ја сам удата.

— Баш смо разговарали о томе, настави дона Ана, како сте ви људи пре венчања добри да не можете бољи бити, а после јурите Бог би вас знао куд. Ето и дон Либорио, који нема никаква посла, није никад код куће.

— Сваки дан долази к Чезару, одговори Јелена.

[наставиће се]

ТРОЈЕ

ПРИПОВЕТКА

шведски написао Е. Алгрен.

Напољу је беснела мећава. Снежни вихори узлетали су до самих прозора и ударили у окна као прегршти песка.

Но маленој Нели није било стало до мећаве. Она је седела на своме омиљеноме месту, у тресетној котарици, покрај огњишта, и гледала на ватру, која као да се умиљавала повеликоме котлу с кромпиром и благим модрим језичцима обавијала тамне комадиће тресета. Лампица без штита издавала је слабу светлост и с времена на време избацивала је танак млаз дима; по мрачним угловима светлуцали су само руменкасти одблесци огња, који се одбијаху од медног посуђа.

Нела беше десетогодишња девојчица тако мршава, да се чинило као да је начињена од тананих костију обавијених само кожом.

Лице јој беше некако старачко и за чудо озбиљно. Не беше могућно помислити да би се то лице могло осмехнути. И све на њему беше ружно, све, сем очију — крупних, сурих очију с раширеним зеницама и с тако враним обрвама изнад њих, да се чинило, као да су угљеном извајане. Пепељаве, незаглађене старачке власи, уплетене на затиоку у танку витицу са црном траком на крају, не одговараху ни мало прекрасним обрвама, са чега се њено чудно лице чињаше још чуднијим.

Нела је припадала реду оне злосрећне деце, чије бирођење требало бележити у рубрику „несрећних случаја“. Њој самој се увек чињаше, да је она залишно створење на свету и да ће свима бити на сметњи. И она се, бедница, старала да искупи тај грех тиме што је била увек здраво мирна, никад се није играла и, по готову, никако није ни говорила.

Друге деце у кући не беше; за рад она беше одвећ мала, а у школу је нису слали што је било здраво далеко. Служавке су је научиле да чита и дале јој неки древни катихизис са којим се она није растајала. Но и друго јештиво долазило до њених руку: парчад од новина, песмарице и јевтине књиге, које је послуга доносила собом с тржишта. По том, прочитавши причу или какав догађај, она би почела маштати и у мислима дотеривати ту исту причу на своју руку. Та она је то ћутке радила; коме је то могло сметати?

Сада је она седела крај ватре, држала свој катихизис на крилу и гледала на котлао који је кипео и на чађави зид иза њега. По њеној жељи могаше се из котла, заједно с паром, јавити царева кћи, за тим би се отворио зид и иза њега би се указао очарани двор у ком би сјало тисућу огњева и камење природне боје; тамо би било и кадиве, и сребра, и злата, а царева кћи би узела Нелу за руку и одвела је у двор, после чега би се зид могао затворити и...

У предњој одаји зачуше се кораци и неко поче отресати снег с обуће. Нела се домишљала да се то Нилс вратио из шуме куда је био отишао по дрва. Он је већ разговарао о нечему с куварицом Бертом и овога часа треба да уђе.

Нела је волела Нилса. Прво, према њему се Берта показивала особито умиљатом и љупком; друго, он је био

тако весео. Када домаћина па и саме „матере“ не беше у близини, он је понекад приређивао читаве представе: начинио би бебе од двају крајева шала, приморавао их да се клањају, претурају, туку и умео је говорити другачим гласом за сваку од њих. Гледајући служавке и радници, „комедију“, кикотали су се док не падну, а Нела, која се стидела смејати се, притискивала је обема рукама уста и једва се уздржавала од смеха.

Нилс је пазарних дана свагда доносио Берти ма што, уза што је и Нела добијала шећер или нову причу. Зато је она свикла радовати се његову повратку као нечем лепом.

Сад он уђе у кухињу заједно са Бертом, која остави на сто ведрицу млека и, окренувши се, погледала је Нелу с лукавих осмехом. И Нилс се тако исто смешкао и гледао девојчицу.

У рукама му беше само његова лубура, она иста лубура у којој је он носио са собом ручак у шуму. Чему ли су се смејали? Јамачно опет каква шала! А можда је у лубури било нешто особито?

Нела осећаше како јој се од радозналости уши запламтеле, а у души јој беше нека веселост. Но њу су бунили њихови осмејци.

А што, ако у лубури беше скривено нешто за њу?... Не, то беше немогућно!

Она се застиде од те своје помисли и порумене још јаче но мало час. Уз то се осећаше нелагодно под лукавим погледима Берте и Нилса, који ништа не говораху а непрестано се осмејкиваху. Тада она нађе за потребно да се учини као да чита: отвори катихизис и саже главу над њим.

Берта се припремала да процеди млеко, но и даље је погледала девојчицу. То је било мучно!

Но сад Нилс удари другом руком по лубури и окрете се Нели.

— Дед погоди, рече, шта је овде?

Нела погледа на лубуру но одмах опет обори очи и ништа не одговори. Од унутрашњег узбуђења у њој је кипело, али се стиђаше показати своју радозналост.

— Но? убрза је он.

— Не знам...

Ове речи она је здраво тихо прошапутала и све се њено мршава тело згрчи од стидљивости која је беше обузела.

— Шта знаш, можда је нешто за тебе! држио је Нилс.

Она диже к њему поглед који је могао изазвати и смех и сузе, тако је био озбиљан и свечан и, у исто време, пун молбе да са њом не збијају шалу. Видела је да је лубура била повезана неком старом опрегачом. Значи да је у њој нешто било.. Та могло јој се баш показати, што да је више муче!

— Но, умири се, ово је за тебе, сажали се над њом Нилс. — Само погоди шта је?

Њене лепе очи заблестах: се радошћу, али лице о та озбиљно. Ипак је измилела из своје котарице и, у неодлучности, остала крај огњишта.

Међутим Нилс остави лубуру на крај стола, а Берта отпоче цедити млеко.

— А што не одеш да видиш? рече она,

Нела баца књигу у котарицу и приђе столу, но Нилс обема рукама обухвати лубуру и смејући се, рече:

— Не, најпре погоди!

Она, у забуну, опази, да се под опрегачом у лубури нешто миче, но никако не могаше погодити шта је у њој.

— Не могу! промрмља сна гласом који дрхташе од узбуђења, и на очи јој чак и сузе наиђоше: тако се бојала да јој се радост не покаже узалудном. Да ли се они баш њој смеју?

Нилс је погледа с осмехом. Он је доста уживао у њеној забуну и не хтеде јој више продужавати муке. За тим одрешу врвцу и пред девојчицом отвори лубуру. Она, и преко воље, цљесну рукама од усхићења и као замре пред лубуром. У њој је седело живо створење, један лик који јој неисказаним усхитом испуни срце. Она је стајала склоњених руку и гледала разрогаченим очима. Нигда она није замишљала да се може догодити нешто слично томе, да њој даду такву красоту. Нигда њена мачитања нису оцртавала нешто толико лепо.

Та красна главица с кадифеном њушкицом! Па те велике, црне очи, исто као боровнице, но много веће и дивније!... Па како је славан реп! Па мале уши с кићанкама на крају. Таквих репова и ушију немају чак ни најлепши пси!

И та дивота припада њој!

Она је, као по неком предосећању, нагађала, да је то веверица. Но не онако макаква веверица већ њена, њена властита веверица. Она је имала чак и готово име за животињицу...

— Жива! изусти она нежно.

О, Жива! Њена Жива!

Како јој беху смешне шапице — баш као руке, са кривим, чворноватим прстићима као у врло старих људи! Нели се прохтело да се на глас весели и да ђипа од радости. Но, по навици, она оста мирна и само је сва румена од узбуђења, силније стезала склоњене руке и није скидала с веверице свој усхићени поглед.

— Шта, хћеш ли је? упита Нилс.

Она не беше у стању да му захвали и само је погледала насмејано, опањено лице тежака који се над њом наднео, но он је био задовољан тим одговором и задовољно се погледао са Бертом, која се смејала иза млечнога цедила.

Затим Нилс поглади девојчицу по глави и с тим се ствар сврши. Нела је имала Живу која је сад била њена, рођена, и нико јој је не могаше отети!

Животињица беше превезана врвцом за једну ушицу лубурину и кретала се доста слободно, као пас на ланцу. Она се ни мало није плшшила и понашала се као у својој кући. Погледала је на људе не без безобразлука, подизала њушкицу и мрдала брчићима. За тим је, без икакве церемоније, обрнула публици леђа и почела тражити читав орах уред љусака које су се котрљале по дну лубуре; очевидно је Нилс ту метуо орах, села на стражње шапице и, разгледавши пажљиво орах са свих страна, поче прогризивати на њему руницу.

Док је она гризла Нилс је приповедао како је ухватио и метнуо у лубуру.

— Само јој је незгодно живети у лубури, рече Нилс, завршив приповедање. — На тавану има једна скрхана крлетка. Можеш је у њу преместити.

— Хвала! изусти Нела тихо.

— Берта, присветли ми! Овога часа ићи ћемо по крлетку.

— Берта узме фењер и драговољно пође за Нилсом.

Пошто они изидоше, Нела се одупре лактовима у сто и наново поче посматрати веверицу. Просто није могла да верује, да тај живи створ може бити њеном властитом својином.

То је било много лепше но приче, јер у причама није било ничега стварног, а Живу је она могла чак и опипати.

И ако је она збиља њена, то је нико неће удавити... У сваком случају даве се мачићи а не и веверице.

Но њој је требало да се увери, да све то није сан и, провукавши опрезно прет, она поглади Живу по глави баш између ушију, но Жива се не показа умиљата. Она пусти некакво љутито роптање, уклони се нестрпљиво као да беше увређена том наклоношћу девојчице. Ствар је била у томе, што тек што је она извадила језгро из разбијена ораха и с насладом га почела јести, када јој се приближио Нелин досадни прстић.

Но она није узимала на ум. Њу је до усхићења довела нежност Живине длаке... Тако нежна... нежнија од кадиве... па топла!

А што, да ли да је поглади и по леђанцима?

И она по други пут провуче руку, но животињица се опет склони и наново пусти некакво роптање, некакво звиждање којим је, очевидно, хтела спречити излишне интимности.

Како је мила и окретна! Баш је треба узети на руке и помиловати!

Она то покуша и да учини но Жива се хитро окрете и уједе је за прет. И она збуњено отрже руку, сматрајући да је ту казну потпуно заслужила. Није било сумње да је и у будућему друговању Жива намеравала водити прву реч.

Требало је задовољити се разгледањем животињице. Међутим Жива беше појела свој орах и почела тражити други, но не нађе ништа и тада, као с досадом, погледа на нову газдарицу, која јој ништа не даваше. Затим, уверивши се да ораха више неће бити, стресе се целим телом тако да љуске полетеше на све стране, сави се у малено клупче, покри се репом све до самих ушију, па се спреми за спавање.

Нела није никога у своме веку пољубила, никога, сем мачића које су носили те давили. Но страшно јој се прохтело да пољуби Живу. На жалост, није било наде да ће она то допустити и због тога ју је Нела с толиком умиљатошћу гледала.

Жива је спавала, слатко спавала...

Могућно је било изгубити и сам разум: такс је Жива могла да опчини и очара!

* * *

Сутра дан прва мисао Нелина беше о Живи, која је, у своје време, била пренесена у крлетку. Скрхано место на њој било је подвезано оном истом опрегачом, којом је била повезана лубура.

Сама „мати“, — то не беше Нелина мати, јер девојчица није ни знала родитеља, већ мати домаћина, татора, код којег девојчицу беху склонили, — допустила је да мете крлетку у угао одаје,

Када Нела дође, Жива се беше одавно пробудила и изигравала нешто налик на figure, подижући се час назад, час напред.

За време доручка девојчица је с усхићењем погледала на њу, а она је и даље играла.

— Гле, поклонили су ти веверицу, рече јој деда.

Ни то, опет, не беше Нелин деда, и она не знађаше кому је он у кући управо био деда; но сви га тако зваху, а Нела је чинила као и сви други.

Негда је он био „каплар“. Нела није могла себи објаснити какво је то звање било. Но знала је да се тиме објашњава дедина навика што носи огромне седе брке и брижљиво брије браду.

Деда је имао засебну одају у којој се блиегала једна полица старинских књига и друга с читавом збирком лула. Нела је често улазила у ту одају јер се старцу свидело када је она бивала у њој и, да би је примамии, допуштао јој је да претура разне ситнице, које су стајале у нарочиту ковчегу, и давао јој грумење шећера. Тиме се она није мање прибојавала деде. Он је био огромна раста и тако тежак, да је под шкрипао када је он ишао по одајама. Сем тога јако је заударео на дуван, а кад год је говорио, Нели се чинило да ће се тога часа наљутити.

Исто се тако она бојала и када је узимао на крило, нарочито када би на њему била овјиа бундица, која је заударала као нас који се тек вратио с поља. Затим, деда је имао обичај час по прилазити долапу и испијати по који гутљај из некакве боце, а после вевере зацрвенио би се као рак и непрестано би говорио. Све то бунило је Нелу, јер су се укућани за леђима смејали деди.

У осталом, деда је био добар и ни једанпут се још није био наљутити, и ако се увек чинило да је готов наљутити се.

По некад је приповедао занимљиве приче, а по неки пут је чак и певао чувене песме. Нели се то свиђало, но када је он певао, она се стидила у место њега, јер му је глас био тако смешан, промукнут.

У осталом, једну је песмицу певао лепо:

Играју миши трепака.*)

Тако, да се под тресе... и т. д.

Ту песму је она слушала увек с истим задовољством, ма да се свршавала тако тужко, да су јој се по некад и сузе у очима заврте. У таквим случајевима није се бојала седети на дедину крилу, и скривала је лице у његову бунду, не водећи рачуна о томе, што је иста заударала на кишно време.

Сада, на питање дедино о веверици, Нела ништа не одговори и само помисли да имати веверицу не значи исто што и слушати песме. Имати веверицу — та то је права срећа!

Међутим се Живи досадило играти и она измисли нову шалу: пошевши се на оно место крлетке где је скрхана страна била увезана опрегачом, стаде трести покварено место не би ли се извукла из крлетке и убрзо наиђе на прорез. Грађа стаде попуштати и Нела премре од страха. Ако ли се отргне? Чак није било могућно предвидети све беде, које би се у том случају догодиле.

На срећу, у то се време дигше од стола момци и узеше капе, а служавке почеше пребирати посуђе.

— Нилсе! шану Нелу, узимајући крлетку и увлачећи у њу веверичину главу која је већ била изишла. — Нилсе, утећи ће ми!

— Треба приковати дашчицу, одговори јој момак.

— Ах, молим те, учини то! рече она с таквом молбом у гласу, као да се то тицало њезина живота.

— Немам кад, одговори он. — Обрати се деди.

Збиља! Она није ни помишљала на dedu...

Зачеивши прорез, у колико јој то беше могућно, она отрча деди. Он радо пристаде да оправи крлетку и одмах изиде на двориште да потражи дашчицу, а Нела похита назад у трпезарију.

Но тамо се већ догодила несрећа!

„Мати“ је стојала на сред одаје и вичући размахивала рукама, а Жива, истргнувши се некако из крлетке, играла је на њеним леђима пръаву војничку игру, пењући јој се, по неки пут, и на рамена и, без икакве церемоније, машући репом испред њезина лица. Баволче се осећало прекрасно на широким старичиним леђима и није ни најмање обраћало пажње на њезину кукњаву.

— Жива, Жива, шта то радиш?! повика Нела у страху, али се она чинила као и да је не чује.

Тада Нела појури, дохвати је обема рукама и понесе је крлетки. Она пусти од себе неко незадовољно звиждање и стаде уједати тако, да је крв девојчици потекла из руку. Стојички је подносила болове и ипак затворила бегунца у крлетку. Највише се бојала да „мати“ не нареди да Живу убију и ни мало се није срдила, што ју је она изуједала.

Међутим се „мати“ срозала на клупу и једва дошла к себи.

— Уф!... Господе! мрмљала је она. — Ја, која... уф!... Ја, која се тако бојим мишева!... О, Боже мој!... Боље би било да су три нацова играла по мени него та бисомучница! Али ако се још једанпут отме из крлетке, ја ћу заповедити Бојку да је узме на... Сад знај!

Бојко је био домаћи пас.

Нела је ћутке увезивала крлетку; чувши страшну претњу она с неповерењем погледа домаћицу и лице јој доби старачки израз јаче но негда.

— Ако тај звер остане овде још један тренутак, ја ћу заповедити да га цусте у шуму! додаде мати. — Онда и ти за њим можеш тамо ићи!

Још леденије очајање обузе душу у девојчице. Растати се са Живом? Никада!

Она не рече ни речи, ћутке подиже крлетку у наручја и ћутке је изнесе из одаје. Крлетка је била тешка и у ходнику требало јој је одахнути. Затим понесе крлетку на двориште, седе с њом покрај зида и горко заплака. Она је сматрала да је изгнана из куће, јер јој растанак са Живом никако није ишао у главу.

— Е, ево и тебе једном! шта се догодило? узвикау деда, носећи дашчицу и клинце.

Она му исприча о „несрећи“.

— Утри сузе! рече деда. — Она може пребивати у мојој одаји.

И тако Жива би пренесена у дедину одају.

* * *

За Живу и њезину малену газдарицу насташе лепши дани.

*) *трепак* је руска народна игра.

Жива је била славна изелица и волела је промену у храни. Када су јој давали ма што ново и особито укусно, она је узвикивала од радости и тај весели крик љубимичин доводио је Нелу до усхићења. Жива је нарочито волела бадем; то је за њу била најлађа послastiца... Но, по несрећи, бадем беше скуп, а Нела није имала много новаца.

До душе, она је лети чувала гуске и добијала педесет ера*) за лето. Толико исто зарађивала је од путника, отварајући врата на поштанским колима. Но то је било мало, и за то све слаткише које су њој давали, она је чувала за Живу и здраво би била огорчена, када нешто не би било по њезину укусу.

На тај начин у њој се појавише бриге. Но то није ништа значило! Она би, ради своје Живе, жртвовала нешто себи пријатно!

Ипак не гледећи на љубав према њој, она је се и прибојавала. Жива је порасла и постала здраво питомом, но понекада је, по старом обичају, и уједала. Ама тек што би јој се приближила мршава ручица, она би је одмах ујела. У осталом, Нела није ни помишљала наћи се увређеном. Она није гајила наду, да ће Жива игда бити љубазнијом према њој. Та Жива се радовала, када би она прилазила крлетки ма с чиме за јело! Уз то зар она није била њена газдарица и зар Жива није мога увидети колико се она за њу брине?

Она, као и пре, беше ћутљива но осећаше се потпуно срећном и беше уверена да и Жива није мање срећна.

Ниле је умео подражавати гласовима разних животиња. Једанпут је научио Нелу да виче као што веверице вичу у шуми када једна другу дозивају. Сада ће се она разговарати са Живом на њеном рођеном језику и обрадоваће је!

Она одјурн крлетки и викну као веверица. Жива одмах одговори истим криком.

У том уђоше у одају деда и стари учитељ, који је понегда долазио деди у походе. Нела се хтеде похвалити својим знањем и по други пут викну као веверица.

— То не треба чинити! рече учитељ. — Треба имати милосрђа према животињици. Она и тако страда у самоћи, а ти јој још напомињеш о слободи.

Нела замуче и у забуни погледа на Живу. Она је табала на једном месту, обзирала се на све стране и с времена на време крикнула би, ослушкујући неће ли јој се одговорити...

Нела ћутке изиде из одаје. Сада је била дубоко ожалостљена својим поступком. Она је преварила своју Живу! Она јој је позледила тугу за шумом! И тек сада је разумела да је била далеко од потпуне среће.

Дакле Жива тужи за осталим веверицама, њој није доста њене љубави! О, како јој тешко беше то сазнати и, у исто време, како би је хтела тежити! Но главно је принудити је да заборави веверице, на које ју је она сама и опоменула.

* * *

И онет наста зима и Нела је не водећи рачуна о даљини, морала поћи у школу. Сада беше мање слободнога времена и требало је рећи деди да се постара за Живу. Девојчица је могла ићи к њој само после вечере, но тада је животињица била сањива и, ако би је узлемиравали по-

стајала би цандрљивом. Ваљало јој је само приближити прет на би се одмах назлила! Но деди је она у свако време допуштала да чини с њом све што је њему драго. Тако ју је старац по неки пут турао под пазухе, па затим затезао бунду; но Жива се осећала славно и по читаве часове проспавала би на дединим грудма.

Затим би дошао учитељ, и старци би отпочели пити тоди. Постајали су све руменији и разговорнији, пушили су и препирали се, а Жива је и даље спавала под пазухом и нико није ни обраћао пажње на девојчицу, која је мирно седела у углу и премишљала о својој љубимици.

Учитељ је увек говорио да када би на свету било правде, он би постао славним човеком, јер је написао неколико књига, ма да му се није дало и да их штампа. После његове смрти правда ће, јамачно, победити.

Тада би деда ударио песницом у сто и узвикнуо:

— Да ме нису помели у учењу ја бих био официр!

Нела није знала шта значи реч „официр“; она се тога ради није ни нашта. Њу је мучила мисао зашто да Жива седи под дединим пазухом и зашто више воли деду него њу. Излазило је као да су јој Живу преотели.

Она постаде ћутљивијом но игда и као да охладни наспрам Живе.

Кашто је деда нагађао у чему је ствар и гледао је да је утеши.

— Та то је твоја веверица а не моја! казао би он.

Но какве је утехе било у томе када Жива за њу није хтела да зна и јавно је више волела деду? И то не водећи рачуна о свему њезину трпљењу, не водећи рачуна о толиким бригама зарад ње.

Деда постаде прсма њој љубазнији но пре. Али Нела за то није марила.

— Није тешко бити љубазан када се ти користиш Живиним друштвом! мислила је она и охладни чак и према деди.

Он је покушавао да се зближи с њом: измишљао је нове приче и песме. Но њој се сада ништа није свиђало и већ ни по што није хтела седети на дедину крилу.

Недељом би по кашто деда покушавао да развесели Нелу, јер га је њена сет жалостила. Он би узимао Живу из крлетке, ухватио би је за предње шапце, као за руке, и нагонио би је да скакуће по столу. Потом би је слао „да краде дуван“. И Жива је радила све што је од ње деда захтевао, не показујући ни најмањег знака незадовољства. Али чим би Нела провукла прст, она би је смега ујела...

Нела поче мрзити деду и сасвим охладне према веверици.

Пред пролеће деда саопшти Нели жалосну вест, да Жива побољева. Та вест није на њу произвела ни најмање промене. Она већ није ни ишла у дедину одају. Он и Жива могли су се задовољавати једно с другим! Чак није ни запитала од чега је Жива болесна.

После неколико дана, када је Нела била сама у кухињи и чистила кромпир за чорбу, уђе к њој деда.

— Нела, рече он тужно, Жива је лисала!

Изуствив то старац развуче усне и на једанпут се заплака.

— Лисала је ноћас, додаде он умирући се мало.

— Ја сам је оставио у крлетку.. Глава јој се сза надула... тако је чудновата..

И он се онет заплака.

*) око 27 копјејака, од прелике наших 80 пара дан.

По Нела беше неосетљива. Не беше јој жао Живе и ни мало није саосећала туге дедине. Али ипак пристаде да пође са њим да сахране веверицу.

— Ја сам певао песмицу о смрти Живиној! рече деда тужно.

Нела се није заинтересовала чак ни да чује ту песму.

Жива би увијена у чист дедин рубач, који деда не пожали за овај случај, па понесе мртву веверицу у врт. Ту је и закопаше.

Чак ни при последњем часу Нела не пусти сузе!

Но треба и то рећи да их је било троје.. Једно је од њих, дакле, било излишно!

Вел. Ј Рајић.

ИДЕАЛНА БИБЛИОТЕКА

Књиге су наши најбољи пријатељи, који нас не остављају у данима несреће нити нам досађују у данима среће. Избор књига, особито таквих, које би нам увек могле чинити пријатно друштво, посао је деликатан, који треба да се изврши с много разумевања и укуса; кратко речено: то није лак посао. Библиотека другог реда никад неће свакога задовољити. Географу су потребне географске књиге, лекару медицинске; италијанац ће имати у својој библиотеци књига, које су непотребне енглезу и обрнуто. У даном случају увек пресуђује лични укус, који је бескрајно променљив. Има људи, који ће свагда претпоставити „Дон Кихота“ или „Хиљаду и једну ноћ“ делима Макијавелијевим, Цибиновим, Меколејевим. Но изванредан број образованих људи више ће ценити Меконија од „Дон Кихота“. За једне људе су комедије вредније пажње од романа, за друге су путописи интереснији од списа моралиста и филозофа.

Не поред те по изгледу разноличности има једно, код свију опште гледиште и мерило, једна тачка за посматрање. Има не тако велики број узор-књига, које је дужан свако да познаје и то да познаје добро, да их цени и воли. Лекар и археолог, немац и француз, млада жена и старац, дипломата и војник, свих ће наћи извор за забаву и поуку у делима Монијера и Шекспира, Омира и Сервангеса, тј. у тим поменутих узор-производима, који стоје узвишени над пролазном дневном критиком а подесни су за „средњег човека“ — полутана.

Такву на име идеалну библиотеку, основу свакој библиотеци, покушавали су људи не једанпут да се саставе, а у последње време у Енглеској, Италији, Немачкој и Француској за исту цел била приређена нарочито гласање. У Енглеској Џон Лебок тражио је да публика именује *сто најбољих књига*, ред свога мњења. По примеру енглеског писца, који изложи резултат тога опита у књизи „The pleasure of life (задовољство у животу), у чланку „The choice of Books“ (избор књига), један берлински издавач нашампа једну брошуру с мњењима разних познатих људи о најбољим књигама свих времена и литература (Die besten Bücher aller Zeiten und Literaturen). Исто тако и у Италији изиде књига *Fra i libri* (међу књигама) с предговором од проф. Тамбуринија, Гвичиардија и Сарија, у којој су скупили 214 мишљења о пет најбољих књига. Ту су дати гласови

за 60 страних аутора и 40 италијанских, за франц. писце 53, за немачке 41, за енглеске 35, за американске и руске по 12. Али се ипак претпостављају аутори XIX. века писцима других времена, у Паризу у журналу „Revue bleue“ изиде гласање за 25 најбољих таквих књига, и доби 764 спискова таквих књига. Највећи број беше за Виктора Ига (616 гласова) после иду:

Молијер (563), Шекспир (476), Расин (475), Лафонтен (427), Мисе (426), Корнеј (400), Гете (393), Волтер (388), Паскаљ (373), Ламартин (352), Омир (346), Стари и Нови Завет (331), Монтењ (300), Сервантес (283), Мишле (282), Балзак (256), Данте (246), Ренан (246), Лабријер (245), Флобер (240), Босије (239), Рабле (237), Доде (214), Биргилиј (207), Зола (194), Русо (190), Тен (188), „Подражавања Христу“ (163), Пијер Лоти (163), Хорациј (164), Тацит (147), Софокле (143), Сили Придом (136), Лав Толстој (130), Ла Рошфуко (130), Жорж Сан (121), А. Дима-отац (111), Лукреције (110), Дарвин (110), Шатобријан (108), Мопасан (106), Дикенс (105), Бомарше (105), Монтескије (105), Лесај (99), Есхил (97), Бурже (95), Лабин (91), Алфред де Вињи (89).

Веома се оштроумно изразио Жил Леметр поводом тих литературних гласања, кад су му предложили да назначи 20 књига, које су довољне за наслађивање духовно човечјег живота. Он састави овај списак: 1. Библија, 2. Омир, 3. Есхил, 4. Виргилиј, 5. Тацит, 6. „Подражавања Христу“, 7. један том од Шекспира, 8. Дон Кихот, 9. Рабле, 10. Монтењ, 11. један том од Молијера, 12. један том од Расина, 13. „Мисли“ од Паскала, 14. „Етика“ од Спинозе, 15. Приповетке од Волтера, 16. једна књига стихова Ламартинових, 17. једна књига песама Виктора Ига, 18. један том Алфреда де Мисе-а, 19. један том од Мишле-а и 20. један том од Ренана. — Но кад је прочитао овај списак Леметр примети да ово није искрен списак. „Ја сам свим нехотично саставих, пише он, овај списак не само за себе већ и за публику, а изразих ту скоро условна допања и оцене, према личним симпатијама. А међутим питање беше да се изберу не 20 најбољих књига, већ таквих, с којима би човеку било пријатно да проведе остатак дана“.

И заиста, руку на срце, може се рећи, да никако неби човек желео често читати Библију, Омира, Есхила и др. Зато би се требало да прегледају и претресају првих десет бројева, и да се замене таквим књигама, које човек у ствари чита и у којима се чува и садржи сва интелектуална и морална суштина дотичног писца. „Ја бих наместио, — додаје Леметр — Сен Бева и Тена „Мисли“ М. Аурелија, мало од Кампа, од Шопехауера, један том од Сили Придома, не ме Хајнеове, роман Балзаков „Madame Bovary“ и „L'education sentimentale“ од Флобера, роман од Емила Зола, роман од Доде-а, неколико прича од Мопасана, „Le crime d'Amour“ од Бурже-а, неколико комедија од Маривоа. Но то ће већ да састави 20 томова. Зато ће требати да се прецрта од горњег списка и друга половина, кад се остави само Расин и Ренан“.

Ето колико је тешко изабрати књиге за једну т. зв. „идеалну библиотеку“.

„Нива“.

Садржај: „Ја не тражим ништа“ (песма). — „Удовица“. — „Јелепин муж“ (наставак) — „Трпје“. — „Идеална Библиотека“.